

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Præcepta Pars ...

Tractatus IV. Præliminaris. Ad Præcepta Secundæ Tabulæ De Justitia, &
Restitutione in communi

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Sectio IV. Quid restituendum ex delicto formali ratione injustæ acceptionis
à possessore malæ, vel etiam dubiæ fidei?

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59506)

130 *Tract. IV. Pralim. ad Præcepta 2. Tab. Cap.*
gladium reddas occisuro alterū, nunquid reddes?
Utique, gravi damno proprio excusatus. Si
proposito, ego damno gravi proprio, scilicet
sionis pretii, excusari debeo, ne tenear rem reddere
ipsi domino, sicque ejus bonum procurare,
omnibus benè ponderatis apparet Sententia
nò probabilis, quam non semel secutus sum.

SECTIO. IV.

*Quid restituendum ex delicto formalis
tione injusta acceptiois, à possessore male
la, vel etiam dubia fidei?*

SUMMARIUM.

131. *Quid possessor male fidei restituere teneatur?* 167.
133. *Accipiens & retinens rem dubiam animo eam reddere
Domino fortè comparenti, non peccat: &
diligendi inquisitione incipit fieri possessor
fidei, si is non compareat.* 170.
134. *Si verò rem dubiam accipiat animo retinendi, peccat
restituere obligatur ad integrum.* 172.
135. & 136. *Si dubium sit æquale pro utraque parte,
sit, quid & cui restituendum?* 174.
137. *Quando possessor possidet rem diverso tempore parte
na, partim dubia, fide, quid restituendum?* 175.
138. *Usque ad n. 140. resolvuntur duo dubia.* 176.
141. *Possessor male fidei: tenetur restituere ipsam rem
individuo;* 177.
142. *Vel si destructa, aut ita commixta sit cum propria
æquivalenti;*
143. *Cum omni incremento intrinseco, & extrinseco.* 178.
144. *Detractis expensis.* 180.
145. *Incrementum intrinsecum & extrinsecum quid
mento intrinseco, restitutio fieri debet secundum
optimum statum, quem in manu ejus habuit.* 181.
148.

Sect. IV. De restit. ex injusta acceptione. 131

148. Quando verò aucta est augmento seu valore extinsecò tantum, restituendus est pariter valor optimus, quo ipsi Domino valuisset.
149. Usque ad n. 161. Exemplificatur clarissimè variis casibus & exemplis, præsertim de tritico V. g. per tria tempora, quibus valor modò crescit, modò minuitur.
161. Possessor male fidei tenetur restituere totum rei alienæ valorem, quomodocunque ea apud ipsum perierit, etiam mero casu, si ea apud suum Dominum similiter non periisset.
162. Secus, si res similiter casu fortuito, V. g. incendio, apud Dominum periisset.
163. Usque ad n. 166. limitationes.
166. Si res aliena perit dolo, vel culpa possessoris iniqui, tenetur is, non obstante, quòd pariter apud Dominum periisset, eam compensare juxta valorem, quem apud Dominum habuit.
167. Usque ad n. 170. Quid de eo, qui rem alienam destruxit, non prævidens, vel prævidens, aut probabiliter credens, eam quoq; apud Dominum perituram.
170. Qui surripuit rem, apud Dominum etiam certissimo perituram, tenetur tamen restituere.
172. Resolvitur casus militis.
174. Possessor male fidei tenetur insuper restituere non solum fructus adhuc extantes, sed etiam quomodocunque consumptos.
175. Imò non tantum quos percepit, sed etiam quos Dominus verosimiliter percepisset; ac
176. Perceptos, etiamsi Dominus illos, vel tantos non percepisset.
177. Et hæc omnia vera sunt etiam in foro conscientie, si res aliena adhuc apud iniquum possessorem existat, sive jam ad alium translata sit.
178. Usque ad n. 180. Resolvuntur duo dubia.
180. Tenetur denique possessor male fidei etiam compensare omne damnum emergens & lucrum cessans Domino ex iniqua detentione rei sue.
181. Usque ad n. 184. Exempla utriusque.

ASSERTIO IV.

ET REGULA.

131 **R**estitutionis ex injusta acceptione mensura
*quantitas totius damni illati. Hoc est. Possessor mala fidei, qui nimirum sciens vel rationaliter
 dubitans rem esse alienam, possidere capit, tenetur
 restituere inprimis ipsam rem alienam ad huc exstantem:
 aut si absorpta sit, vel quomodocunque perierit (nisi casu
 certo etiam peritura apud dominum) eius valorem vel
 estimationem secundum se, & incrementum intrinsecum,
 & extrinsecum damni valiturum. Item omnes eius fructus
 naturales mixtos (detractis tamen, in foro conscientie
 expensis, & estimatione industria ac laboris) & omne
 interesse, seu omne inde damnum emergens, & lucrum
 cessans ex iniqua detentione, vel abusu rei sue.* Assertio tota est communissima omnium
 cum S. Thom. 2. 2. q. 16. a. 6. Scoto 4. dist. q. 2. a. 4.
 Molina, Lessio, & alii. Habetur præsertim in Jure
 varis locis, *L. Bona fidei. ff. de acquirendo rerum
 dominio L. Fructus. ff. de rei vindicatione. L. Domum. C. De
 rei vindicatione.* Ratio clara est: Quia voluntariè violans
 iustitiam commutativam tenetur restituere ad medium
 iustitiæ commutativæ, scilicet ad æqualitatem arithmeti-
 cam, ut nimirum tantum reddatur, quantum ablatum
 est, & pars læsa in eundem omninò æqualem statum
 restituatur, in quo fuit, & nunc esset, si nihil omninò
 ablatum esset: atqui ad hoc necessariò requiritur
 restitutio, seu compensatio omnium

prædictorum, & ipsius rei ablatae, vel ejus æstimationis; & omnium ejus fructuum, & incrementorum; & insuper omnis interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, ut manifestum est consideranti: ergo &c. Jam explico particulatim.

§ I.

Possessor mala fidei, qui sciens, vel rationabiliter dubitans rem esse alienam, possidere capit.

SI scivit rem esse alienam, res clara est. At, si dubitans rem esse alienam, adeoque dubiâ fide possidere capit, v. g. dono, vel empto accipiens à persona de furtis infami, vel de qua rationabiliter dubitat, an habeat dominium, vel administrationem rei: aut rem inventam detinens, dubitans, aut nihil inquirens de domino &c. Breviter sic resolvendum est.

I. Accipiens, & retinens ejusmodi rem dubiam cum animo, & proposito eam reddendi suo domino fortè comparanti, tanquam utiliter negotium ejus gesturus, non peccat: & si factâ diligentibus inquisitione per tempus sufficiens, jndicio prudentis, dominus non compareat, incipit fieri possessor bonæ fidei, licitè retinens, absumentes, alienam illam rem: & si postea primùm dominus compareat, non tenetur plus restituere, quàm possidet, vel ditior factus est. Communis DD. Molina tom. 3. tr. 2. disp. 723. Sanch. lib. 2. de Matr. disp. 14. q. 2. n. 19. & alii passim. Ratio patet; Cum enim talis non peccet, nec ullâ dominum rei injuriâ afficiat

quinpotius magnum ei beneficium exhibere potest
quippè alias rem suam tam facilè non recuperaturus
ad nihil tenetur ratione injustæ acceptionis, sed
solum tenebitur ratione rei acceptæ, si dominus
pareat ad mensuram possessoris bonæ fidei, qui
tunc scilicet possidet, vel ditior factus est.

134 II. Accipiens, & detinens ejusmodi rem
alienam, animo & proposito eam sibi tetinendi, &
jurpandi &c, peccat contra justitiam, & tenetur
restituere ad integrum, ratione injustæ acceptionis.
Communis DD. apud cit. Ratio patet à fortiori.
Quia si possessor bonæ fidei, seu qui bona fide
possidere incipit, postea oborto dubio, sitne res
sua, vel aliena, nihilominus absque inquisitione veritatis
eam simpliciter retinet, usurpat, absument, &
peccat contra justitiam, & deinceps ut possessor
bonæ fidei in integrum restituere tenetur, ut *Afferunt*
precedenti §. 2. probatum est; multò magis
cum tali dubio possidere incepit, peccavit contra
justitiam, & simpliciter ut possessor malæ fidei
in integrum restituere tenetur quoad omnia expressè
in *Afferunt*. Qui enim rem alienam accipit, &
non scitans, utrum accipiendi jus habeat, mala fide
possidet: & consequenter perseverante eo dubio,
possessio iniqua nihil ei suffragatur.

135 III. Quòd si verò talis, postea, mutata
intentione sibi rem simpliciter retinendi, & assu-
mendo proposito restituendi vero domino comparato
adhibeat moralem diligentiam ad inquirendam veritatem,
& allequi nequeat, sed nihilominus rem
perleveret, tunc tenebitur solum restituere

juxta proportionem dubii remanentis, plus, vel minus: ut si dubium sit æquale pro utraque parte, restituatur dimidium: si probabilius sit, rem esse alienam, restituatur plus, quàm dimidium; si verò minus probabile sit, rem esse alienam, restituatur minus, quàm dimidium. Sed cui? Si dubitetur de aliquo particulari, an res illius sit, illi soli partialis restitutio facienda erit. Si dubitetur de pluribus cuiusnam sit. & veritas sciri nequeat, res restituenda inter illos, ex æquo dividatur. Si verò solum dubitetur absolute, an res sit tua, vel aliena, & nullus in particulari in dubium veniat, tunc pars proportionalis distribuì debet pauperibus, vel ad pios usus applicari pro salute illius, cuius fortè fuit. Ita communior DD. Molina, Sanch. cit. n. 21. Lessius lib. 2. c. 14. duc. 4. Laym. (& approbat Lugo disp. 18. Señ. 1. quando dubitatur circa aliquem, vel aliquos in particulari, an res sit illius, veletorum: non item, quando solum dubitatur in genere, an res sit aliena, tunc enim censet rem à possidente retineri posse) Ratio est: Quia talis dubitans ex una parte quidem tenetur restituere ratione injustæ acceptionis; cum enim possessio cæpta si cum dubio re non examinata, non potest ulli suffragari. Ex altera verò parte cum re postea sufficienter examinata, non constat rem esse alienam, ideoque altera pars ius certum ad illam non hæat, remanet ipsi jus suum dubium ex præsumpto titulo emptionis, inventionis, donationis &c; consequenter non obligatur ad restituendam totum, sed solum ad partem secundum prædictam dubii proportionem, quam

partē proportionalē, quia ex injusta acceptione
betur, vero domino non comparente, tenebitur
stare pauperibus, vel ad pios usus, in cōmuni
tutori Sententia. Licet quoad hoc probabiliter
at oppositum *Lugo cit.* Eo quod lex illa p̄nalit̄
debitis ex delicto certo, non videatur extendenda
ejusmodi dubium: & nos alibi consentiemus.

137 IV. Quando denique possessor possidet rem
verso tempore, partim bona, partim dubia fidei
quidem comparente Domino vero, res, ac fructus
adhuc existant, semper restituenda sunt: si
non amplius existant, attendendum est, non tempore
acceptionis rei, vel perceptionis fructuum, sed tempore
consumptionis; ita ut si bonæ, sive malæ fidei
dei fueris, quando accepisti rem, vel fructus rei
cepisti, si tamen bonæ fidei fuisti, quando rem
fructus absumpisti, nihil teneberis restituere.
enim ratione rei acceptæ? quæ non amplius existat
nec ratione injustæ acceptionis: quia etiam si tempore
pore acceptionis fuisset malæ fidei, & injuste accep-
pisses, ill tamen mala fides correctæ est per subsequen-
quentem bonam fidem, quæ consumpsisti. Si tamen
malæ fidei fuisti, quando consumpsisti rem, vel fru-
ctus rei aliæ, domino teneberis eorum æstimatorem
nem præstare, sicut alius possessor malæ fidei, non
obstante, & nihil opitulante priori bona fide, quæ
quæ per subsequentem malam fidem corrupta
extincta fuit. Ita cum *Molina, Sanch. & aliis* res
resolvit *Lug Disp. 17. Sect. 3. n. 68.* citans,
explicans beæ alios, qui videntur oppositum
re. *Ratio atem est: Quia tunc mala fide durat*

consumens injustè te geris contra dominum, verè
que peccas contra iustitiam: ergo ex vi illius cul-
pabilis consumptionis contra jus alterius, contrahis
obligationem restitutionis. Quodsi contingat ca-
sus, ut post illam malæ fidei consumptionem rursus
superveniat bona fides, ac certitudo, rem illam, vel
fructus fuisse revera tuos, quos mala fide absumpsi-
sti, putans, vel dubitans esse alienos, jam utique non
obligaberis restituere: quia consumptio illa non
fuit reipsa, & materialiter injusta, sed per accidens,
& formaliter tantùm ex conscientia erronea, qua
proinde cessante, jam ab omni onere liber eris, ut
in simili sæpiùs notatum.

Restat unum, aut alterum dubium explicandum. 138

Unum dubium est. Quid si per errorem sis in mala
fide respectu unius, at non respectu veri domini. v.
g. putas prædium à te possessum esse Petri, ejusque
fructus consumis, utique mala fide: sed reverà præ-
dium est Pauli: eritne obligatio restituendi ex in-
justa acceptione? Respondetur, si durante errore re-
stitutio facienda sit, utique debebis restituere Petro
à te putato, quia ex uno errore sequitur alius error.
At verò cognita veritate, teneberis restituere, & re-
gulariter saltem etiam æstimationem fructuum con-
sumptorum Paulo vero Domino, ex ratione injustæ
acceptionis: ut ex communi resolvit Tamb. *lib. 8.*
tr. 3. c. 3. §. 6. n. 2. Ratio est: Quia scis prædium
non esse tuum, adeoque nec fructus ejus, & tamen
eos absolute & sine conditione absumis, injustè
agis, & quidem interpretativè etiam adversus eum
ipsum dominum, cujus reverà est res, prædium v. g.

etsi tunc eum non agnoscens in individuo, per rem putes alium dominum.

139 Dixi tamen: *Regulariter loquendo*: Nam si animo affectus fuisses: quia si fructus sunt Petri, g. Principis, vel divitis, idè eos accipio, & consumo, si autem scirem esse Pauli, vel alterius patris, vel egeni non acciperem, & consumerem: certe, si fructus defacto sint Pauli, non essent fructus: nec respectu Petri, cujus reventà fructus sunt: nec respectu Pauli, quippè quem non cognoscens, nullo modo, nec interpretativè quidem tendisti lædere, cum nihil volitum, nisi cognitum, nec consequenter eris obligandus ad restitutionem ex injusta acceptione: consumptis autem fructibus non erit etiam locus restitutionis ex re accepta, fortè indè ditior factus sis: ergo omnino liber es: juxta probabilem multorum Sententiam in simili de occidente pro errore unum per altero quinto Præcepto.

140 *Alterum dubium est*: Quid si ego quidem possessor bonæ fidei, sed meus præcessor, qui habuit rem, erat malæ fidei: nocebitne mihi? Quantum ad nostrum propositum, nihil omnino nocere tibi, quamdiù tua bona fides durat. At in ordine ad præscriptionem, seu usucapionem, distinguendum est. Mala fides præcessoris non nocet successori, vel hæredi universali, non item successori particulari tantùm, qui nimirum talem rem accepit ex legato, dono, empto &c. ut nos supponimus in proposito. Sed de hoc latius fortè, in de Præscriptione.

§. II.

*Tenetur restituere ipsam rem adhuc extan-
tem alienam.*

Possessorem malæ fidei debere restituere rem a-141
alienam adhuc extantem in individuo, nec posse
pro libitu reddere ejus valorem, vel aliam rem pro
alia, exceptis, & raris casibus, certum est apud om-
nes, & generaliter dictum *Affertione 2. casu 2.*

II. Quòd si etiam possessor malæ fidei, vel fur 142
rem alienam mixtibilem, v. g. pecuniam, vinum
&c. commiscuit cum suâ: si quidem adhuc discer-
ni queat, adhuc eadem numero restituenda erit; si
verò amplius discerni, vel separari nequeat, jam
velut moraliter consumpta in dominum furiis tran-
sit, ideòque restituendum erit in æquivalenti cum
toto interesse. Sed de hoc ex professo alibi in *sep-
timo Præcepto de acquisitione domini per commix-
tionem.*

III. Possessor malæ fidei tenetur restituere rem 143
alienam cum omni suo intrinseco, vel extrinseco
incremento: ut si equus, vel bos apud furem cre-
vit, vel impinguatus est; si ager melioratus, in hor-
to arbores plantatæ &c. Item si interim pretium rei
alienæ, equi, bovis, frumenti, vini &c. quantum-
cunque creverit. *Omnes.* Ratio est: Quia quan-
dores crescit, suo domino crescit: fur autem cum
non sit dominus rei ablatae, non potest esse domi-
nus ejus augmenti, vel valoris majoris; ergo tota
res quomodocunque creverit, adhuc restituenda
est domino.

IV. Sup-

144 IV. Supponendum pro certo, seu pro certo
 etiam possessorem malæ fidei, ac ipsum furem
 restituendo ipsam rem alienam, aut fructus rei
 rei alienæ, vel fructuum consumptorum pretium
 seu valorem, semper in foro conscientiæ licite,
 justè posse detrahere expensas necessarias, ac opera
 in rei alienæ, ac fructuum conservatione factas,
 nimirum expensas, vel operas necessariò etiam
 cisset ipse dominus rei suæ, si ipsi ablata non fuisset.
 v. g. in alendo equo, bove, in agro colendo,
eundem omnes. Quia nimirum alioquin, si non
 traherentur illæ expensæ, ac operæ, dominus
 reciperet, quàm exigat damnum ipsi illatum, quod
 intuitu patet. Excipe tamen: nisi illæ expensæ
 sint compensandæ cum usu rei alienæ, equi
 fure percepto: ut ex se patet, & jam supra
 catum est.

§. III.

*Aut si absumpsit, vel periit, ejus valorem
 eundem se, & omne incrementum intrinsecum
 & extrinsecum domino valiturum.*

145 **R**es potest crescere, & decrescere aut intrinsece
 in se, & secundum substantiam suam: ut si
 lus equinus adolescat, & fiat equus, sicque plus
 leat; & contra rursus senescens minus valeat.
 extrinsecè, quoad solum valorem: ut si modius
 tici modò valeat sex aureos: deinde ob penuriam
 vel multitudinem ementium valeat octo, vel
 cem &c. Quod si ergo possessor malæ fidei
 modi rem alienam, vel furtivam absumpsit, alienam

vit, vel perdidit; quæritur quantum valorem debeat restituere in pretio?

Regula universalis, & verissima re ipsa est, quam tradunt *Medina, Vasquez, Turrianus, Rebellus*, alii cum *Molina tom. 3. disp. 725. Lessio. lib. 2. c. 12. dab. 16.* Nimirum in restitutione pretii pro re aliena consumpta, vel perdita, non esse attendendum hunc, vel illum valorem, quem habuit res, sed præcisè ad damnum, quod domino illatum est per injustam ablationem, detentionem, ac consumptionem rei suæ: hoc ipsum significamus in Assertionem: *Debere restitui valorem rei secundum se, & omne incrementum intrinsecum, & extrinsecum domino valiturum.* Hoc enim toto restituto, compensabitur totum damnum domino illatum. Verum quia hæc regula valde latè patens nimis variè, & intricatè applicatur à Doctoribus ad casus particulares, ideo sistendo in Regula generali, velut fundamento pono duas Regulas distinctas particulares.

REGULA I.

Quoad incrementum intrinsecum.

Quando res aliena apud possessorem mala fidei ¹⁴² *Quanta est augmento intrinseco, & quoad substantiam, restitutio facienda erit secundum optimū statum rei, quem in manu furis, seu possessoris ini- qui habuit, etsi fortè augmentum, illud apud do- minum habitura non fuisset. Communis DD. Sylv. Major, Gabriel, aliisque citt. Navar. c. 17. n. 27. Less. cit. dub. 16. n. 105. 108. Laym. lib. 3. de just. tr. 2. c. 4. v. 5. Lug. cit. sett. 6. Et tradit*

Ulpianus L. in re furtiva, ff. de condict. furtiva
*ex causa furtiva res condicatur, cuius temporis
 matio fiat, quaritur? Placet tamen id tempus
 Etandum, quo res unquam plurimi fuit: max
 cum deteriore factam fur dando non libera
 semper enim moram fur facere videtur. Ratio
 Quia totum incrementum intrinsecum, & co
 mus status rei inhærens, unâcum ipsa re ad do
 num spectat: ergo sicut res ipsa, vel ejus æstim
 ita etiam quodvis incrementum intrinsecum
 aut ejus absumptæ æstimatione integrè domini
 stituenda erit. Adeoque si res aucta semel, vel
 sumatur, vel longiori mora possessoris iniqui
 rior reddatur, is injustum damnum domino
 rens, compensare tenetur semper secundum æ
 mationem rei in optimo statu, quem apud ip
 solum habuit, etsi fortè apud dominum manens, et
 quam accepisset illud augmentum. E. g. furti
 es vitulum, pullum equinum, bovem macrum,
 postea factum equum, bovem adultum, vel
 guem absumpsisti, vendidisti, vel culpâ tuâ per
 aut deteriorari permisisti, teneris restituere preti
 vel æstimationem equi, bovis adulti, ac pinguis
 cundum optimum statum, quo eos habuisti tu
 dominus illos ad talem statum non deduxisset,
 antea consumpsisset, vendidisset, perdidisset.
 mita tamen: nisi res ita constituta sit, ut licet
 quus possessor rem in optimo statu restituisset,
 men à domino servata, similiter periisset, vel de
 rior facta esset, sicut periit, vel deterior facta est
 culpa apud possessorem iniquum: ut si vinum furti*

ablatum apud furem corrumpatur in acetum, similiter certo corrumpendum apud dominum: tunc enim satisfacit restituendo rem in illo statu deteriori sine sua culpa eveniente: Ut ex communi notat Laym. l. 2. Quoad expensas, & operas detrahendas, jam generaliter dictum §. *preced. fine.*

Nam etiam fur non tenetur plus reddere, quam abstulit: expensas autem illas, & industriam in re aliena augenda domino non abstulit, sed potius inutilitatem domini ipse contulit, si nunc facienda sit restitutio. Econtra autem adde: Si res apud ipsum dominum manens ita aucta, vel meliorata fuisset, v. g. vitulus adolevisset, bos saginatus fuisset &c. defacto autem apud furem non ita aucta sit ob ejus negligentiam, & culpam, vel statim absumpta, tenetur fur reddere aestimationem secundum valorem summum, quo dominus rem illam certo, vel probabilius deduxisset, vel vendidisset: nimirum ratione damni emergentis, & lucri cessantis juxta dicenda inferius §. 6. secundum omnes.

REGULA II.

Quoad augmentum extrinsecum.

Quando res aliena apud possessorem mala fidei ¹⁴⁸ aucta est augmento seu valore extrinsecotantum, restituendus erit valor optimus, quo ipsi domino valuisset, seu quo ipsam deduxisset, si ei injuste ablata, vel detenta non fuisset: alioquin restituendus erit valor illius temporis, quo eam iniquus possessor absumpsit. Hanc re ipsa colligo ex doctrina Cardinalis de Lugo tom. 1. disp. 18. sect. 6. sparsim, &

Tamb.

Tamb. *lib. 8. tr. 3. c. 2. §. 7. toto.* ut mox pate-
 Ratio clara sumitur ex Regula generali restitu-
 nis ex delicto. Quia tantum restituendum est ex
 delicto, quantum damnum illatum est, nimirum
 perfectam æqualitatem: atqui tantum damnum
 fertur domino, quantum ei sua res valuisset,
 injustè ablata, vel detenta non fuisset: aut si
 quantum valuit res eo tempore, quo eam posses-
 injustus absumpsit: tunc enim actu damnum
 tum est, ut mox patebit amplius: ergo domini
 restituendus est optimus valor illius temporis,
 ipse rem suam distraxisset, aut si non distraxisset,
 restituendus erit valor illius temporis, quo
 possessor iniquus absumpsit, quo scilicet damnum
 actualiter illatum est ex parte ipsius.

149 Jam verò pro clara applicatione Regule ad
 versissimos casus, figuremus hunc casum. Petrus
 furatus est Paulo mensuram tritici mense Augusto,
 quo valebat tres aureos: postea in hyeme valuit
 aureos. Rursus mense Junio, vicinâ jam optima
 messe, decrescit ad tres aureos, vel minus. Similiter
 potest dici de pullo equino, qui primò valebat quatuor
 decim aureos: postea perfectus equus valet triginta
 ta. Denique senescens redit ad valorem decem aureos
 aut octo, vel ad huc minus. Statuamus ergo tres
 tempora valoris: Primum valoris minoris: Secundum
 valoris aucti: Tertium valoris rursus diminuti.
 Jam accuratè inspiciendum erit, I. quonam tempore
 Petrus rem alienam consumpsit. Quonam illorum tempore
 Paulus dominus rei, si rem distraxisset, si ei injustè
 ablata, & detenta fuisset.

non fuisset: & jam juxta datam Regulam clarè elucescet, quem valorem pro re consumpta debeat restituere Petrus fur Paulo domino rei. Claritatis gratiã percurramus breviter.

Petrus consumit rem primo tempore valoris minoris, quando scilicet triticum valebat tribus aureis, pullus equinus decem.

I. SI Paulus dominus rem suam fuisset venditurus, 150 vel consumpturus eodem primo tempore minoris valoris, clarum est, Petrum furem solùm debere restituere illum valorem ejusdem temporis: quia non damnificavit Paulum, nisi in illo valore, scilicet tribus, vel decem aureis: quare satisfacit ad omnem æqualitatem reddendo eundem valorem, aut mensuram tritici ejusdem qualitatis; sicut satisfaceres reddendo ipsum triticum ablatum, aut equum si adhuc existeret.

II. Si Paulus frumentum suum erat venditurus 158 secundo tempore valoris aucti, quando scilicet valebat sex aureis: aut, quia eo tempore hyemis frumento suo caruit, debuit emere aliud eodem majori pretio, sicque ei aut lucrum cessavit, aut damnum emerit. Rursus certum est, Petrum debere reddere illum majorem valorem, scilicet sex aureos, aut duas mensuras similis tritici. *Ratio clara est:* Quia toto hoc majori pretio damnum intulit injustè fur Paulo; totum ergo compensare debet. At, quid si Paulus frumentum suum non erat venditurus pro pretio, nec aliud empturus sibi: sed eo tempore ipse consumpsisset, vel donasset amico, vel e-

rogâset pauperibus? *R.* Adhuc reddendum esse
 lum valorem temporis, quo Paulus rem suam
 sumpturus, vel donaturus erat. *Ita contra*
& alios, cum aliis Lugo cit. disp. 18. Sect. 6. n. 1.
Tamburinus cit. §. 7. n. 9. Ratio est: Quia Paulus
 non solum passus est carentiam tritici, sed etiam
 passus est damnum carendo tritico, ejusque
 quando usus erat majoris æstimationis, sive pro
 sive pro aliis. Nam si furatus fuisses Paulo
 dium valens decem aureos propter raritatem
 rum, etiamsi nullum aliud damnum ea de causa
 currenit, certè non satisfacies postea dando
 simile prandium, quando jam propter abundantiam
 illorum ciborum solum valebit decem argentei
 alioquin, si urbe obsessa, furares caput equi,
 asini, quòd propter famem tunc valet decem aureos
 postea, solutâ obsidione, satisfaceres reddendo
 caput asini, vel equi, quando jam amplius
 valet. Fatendum ergo est in nostro proposito
 stituendum esse triticum, quantum valebat
 usus tunc temporis, consequenter damnum
 tum pro illo tempore.

152 III. Si Paulus frumentum suum consumpturus
 vel distracturus erat tertio tempore rursus dimini-
 valoris, quando scilicet valebit tribus aureis,
 minus: Petrus solum debet restituere pretium
 mi temporis, scilicet tres aureos. *Ratio est:* Quia
 ex una parte Paulus Dominus non est passus ullum
 interesse, vel damnum majus, quippè qui rem
 vaturus erat usque ad tempus illud valoris minoris
 ex alia autem parte, quia fur tenetur reddere re-

vel rei pretium, quanti est eo tempore, quo rem consumit, (tunc enim actu damnus inferens injusta consumptione contrahit onus restitutionis) obligabitur ad pretium illud primi temporis, quo rem injustè consumpsit: esto res apud dominum suum existens illo ultimo tempore, etiam minus valeret, ut mox patebit amplius casu sequenti.

Petrus fur consumit rem secundo tempore valoris aucti, quando scilicet frumentum valebat sex aureis, equus triginta.

Tenetur totum illud pretium restituere pro re consumpta quocunque tandem tempore Paulus dominus rem suam distracturus, vel consumpturus fuerit, juxta Regulam à nobis datam. Nam

I. Si Paulus rem suam distracturus erat jam primo tempore valoris minoris, nihilominus Petrum debere restituere pretium majus secundi temporis, scilicet sex, vel triginta aureos, merito certissimum sibi testatur *Tamb. cit. n. 13*. Ratio manifesta est: Quia res adhuc existens illo medio tempore aucti valoris (impermixta tamen rebus furis) adhuc sui domini est, & non furis, consequenter in valore illo domino crevit, & non furi: ergo si tunc fur consumpsit, vel vendidit rem alienam, consumpsit, vel vendidit per injuriam, factam ipsi domino; ergo ulterius, sicut si ipsa res adhuc existeret tempore illo majoris valoris, deberet illam domino reddere totam, quantumcunque etiam in pretio crevisset; quia nimirum crevit domino suo, & non furi; ita si eodem tempore majoris valoris injustè consump-

ta vel alienata sit, totum illud pretium maioris
valoris domino Paulo restituendum erit à furto
tro: etsi non ratione damni majoris, tamen ratio
juris domini.

154 II. Si Paulus rem suam distraxisset, consumptur
fuit eodem medio tempore majoris valoris, &
à Petro absumpta est: jam nimis clarum, & certum
est, debere Petrum illum valorem majorem restituere,
scilicet sex pro frumento, triginta pro equo restituere:
quia nimirum & res tunc consumpta, & tantum
tantundem damnum omnimodè domino tunc restitutum
latum est. Non ita clarum, & expeditum, & certum
valde controversum est, si Paulus rem suam vendidisset
turus, & consumpturus erat primùm tertio tempore
pore rursus diminuti valoris. Nam Lessius *de iust. & iur.*
2. c. 12. dub. 16. & ex illo Laym. *hic e. 4. c. 1. §. 1.*
cum aliis censent, sufficienter tunc restituere debere
tium illius temporis posterioris, aut aliam rem eadem
dem generis, & æqualitatis, etsi tunc minus valentem
tem, si res functionem suscipiat. Imò (addit *de iust. & iur.*
lina cit. disp. 725. n. 8. probabile etiam esse in
bus functionem non recipientibus: ut si furatum
equum tunc valentem ducentos aureos, eo petente
te satisfacies, si postea restituas similem equum
æque bonum, etiamsi postea nunc valentem minus
minus: *) Ratio satis suadens est:* quia iustitia commutativa
obligat solum restituere ad æqualitatem inter datum,
inter datum, & acceptum, sed hoc casu servanda
æqualitas, si possessor iniquus restituat, aut rem
est, aut aliam ejusdem generis, & bonitatis, & pretium
pretium temporis illius in quo restituit, semper tunc

nim tantum habet dominus, quantum habuisset, si res ablata non fuisset. Neque etiam damnum ei illatum est, aut lucrum cessavit ratione illius majoris valoris intermedii temporis; quia, ut supponimus, non distraxisset rem illo intermedio tempore majoris valoris, at consumpsisset, vel æque servasset in posterius tempus minoris valoris. quo restituitur, adeoque augmentum intermedii temporis, etsi ad dominum spectans, censetur ipsi prorsus inutile, & nullius pretii. Quidsi autem fur illud augmentum percepit vendendo rem alienam tempore majoris valoris, nonne tam rei, quam industriæ, vel fortunæ furis fructus fuit? Omnino, non improbabiler. Nihilominus maneat nostra resolutio universalis.

III. Si Paulus etiam rem suam servasset in tertium tempus, eamque distraxisset, vel consumpsisset illo tertio tempore diminuti valoris, quando scilicet frumentum iterum valebat tribus aureis, vel minus: equus decem aureis, vel minus, adhuc teneatur restituere fur totum pretium, seu valorem majorem intermedii temporis, quo ipse absumpsit, vel alienavit. Ita post alios Lugo *cit. à n. 126.* Tamb, *cit. n. 15.* Ratio urgens est à priori: Quia quando fur triticum consumpsit injuste tunc statim absque mora, ratione injustæ consumptionis, tenebitur ex justitia restituere ejus valorem, & sine dubio in omni foro, eundem valorem, quantum eo tempore triticum valebat, & non quantum valiturum erat postea decrescente pretio tritici: res enim tunc in toto suo valore domini erat, non furis: &

postea jam absumpta non poterat amplius decrescere domino, imò nulli: atqui hanc obligationem ita restituendi semel contractam, fur semper retinet, nec eam tollit, vel minuit, quòd valor ejus restituta decrescat, quòdque dominus rem suam restituendus fuisse in tempus posterius, quo pretium crevit: ut sanè manifestum est benè considerandi, ergo semper eundem valorem majorem illius temporis, quo rem absumpsit, restituere obligabitur. Adde nimis esse contra justitiam, rectamque rationem, quòd fur reportet lucrum, & ditescat: ex duplici suo delicto, nimirum ex furto, & ex injusta alienæ consumptione, si nimirum posset sibi restituere excessum illum majoris pretii. Ex quo patet rationem oppositæ Sententiæ. *Negatur enim minor*: Cum enim res in illo toto majori valore fuerit domini, & ejus consumptæ rei eundem valorem tenebatur statim fur restituere, culpabilis differens in posterius tempus minoris valoris, nimè satisfacit domino ad æqualitatem restituendi ei illum minorem valorem (v.g. tantum tritici pro renos pro tritico, decem pro equo) nec tantum damnum compensat, saltem ratione lucri cessantis domino ex illa culpabili mora. Compensatio enim damnum est, quantum defacto illatum est: qui damnum defacto domino illatum non est tempore posteriori, quando res minus valebat, pro tempore priori, quando res plus valebat, ut triticum sex, equus triginta florenis: quædam valorem tunc fur statim domino restituere tenebatur ex delicto injustæ consumptionis, ut dictum

*Petrus fur consumit rem tertio tempore dimi-
nuiti valoris, quando scilicet triticum rursus
valet tribus, vel minus, equus decem
aureis, vel minus.*

SI Paulus dominus rem suam distracturus fuisset 156
primo statim tempore minoris valoris, scilicet
tribus vel decem, debet Petrus quoque solum red-
dere, quantum tunc valebat, scilicet tres aureos pro
trítico, decem pro equo, *secundum omnes*. Quia
ex una parte, ex illo tempore Petrus contraxit obli-
gationem restitutionis: ex alia autem parte, pro
tanto tantum pretio damnum intulit Paulo, & non
pro majori, quippe, qui rem suam pro alio tempore
majoris pretii non erat servaturus, sed primo tem-
pore minoris pretii consumpturus erat. At, ais,
medio tempore pretium crevit: ergo domino cre-
vit. *Contra*. At jam tertio tempore, quo rem Pe-
trus consumpsit, pretium rursus decrevit: ergo do-
mino decrevit. Solum ergo Petrus debet resti-
tuere damnum illatum, quod solum fuit carentia
pretii illius primi temporis.

II. Si verò Paulus disposuisset de re sua secundo 157
tempore aucti valoris, quando scilicet triticum va-
lebat sex aureis, equus tringinta, rursus certum est,
Petrum furem totum hunc valorem debere restituere
Paulo domino: quia nimirum in toto illo valore
ei damnum simpliciter intulit, dum Petrus rem
ipsius illo medio tempore detinuit, ex quo eo
tempore dominus de re sua disponere non potuit.
Uti dictum est in utroque casu N. II.

158 III. Denique si Paulus de re sua disposuisset vendendo, consumendo, tertio quoque illo tempore diminuti valoris, quo eandem Petrus absumpserat iterum liquidum erit, Petrum solum debere restituere valorem minorem illius ejusdem temporis scilicet tres, vel minus pro tritico, decem, vel minus pro equo. Ratio est: Quia pro tempore cedenti nullum intulit damnum Paulo Petrus: pro tempore autem præfenti jam reddit, quanti restituit. Pretium autem illud majus intermedium temporis, licet quasi perierit in manu furis, tamen quæ periisset in manu domini: quippè, qui restitueret majori valore usurus non fuisset, neque fur tempore adhuc re existente, pretium aliquod restituere tenebatur: atqui mox dicemus, quando æquè peritura erat in manu domini, ac in manu furis, nil à fure deberi, quia in nihilo dominus damnificatus est. Ex dictis diligenti animadversione facile patebit, quid dicendum, si casus formeretur cum dupli tempore majoris, & minoris valoris v. g. Petrus furatus est decem ducatos valentes singulos tres florenos; postea diminuto valore valent singuli novem baceis minus, (ut in Circulo Franconico) consumpsit ducatos; quo valore restituet Petrus aliâ monetâ pro ducatis? Distingue tempus consumptionis Petri, & attende tempus quo dominus ducatis suis usurus erat, & habebit ex dictis claram resolutionem. Circa tamen prædicta unum, aut alterum dubium restat.

159 *Primum dubium*: Quidsi dubium sit, quomodo tempore, an scilicet majoris, vel minoris valoris

dominus rem suam distraxisset, nisi à fure iniquè detenta, & consumpta fuisset, quem tunc valorem fur restituet: eritne judicandum contra furem, in favorem domini, an econtra? *Respondetur*: Mediâ viâ incedendum, & aliquid detrahendum ratione illius incertitudinis, quantum pro ratione dubii, ex circumstantiis prudenter expensis prudentis arbitrio sufficere putatur: non enim pro damno incerto tantum restitui debet, quantum pro damno certo: & aliàs melior conditio est possidentis. *Ita Molina, Laym. citt. & Lugo n. 133. contra Vasquez, & alios plures, qui volunt judicandum tunc in favorem domini, & totum valorem majorem restituendum: eò quòd in dubio inclinandum sit in favorem innocentis, cujus conditio melior est. Sed benè respondet Lugo, inclinandum esse in ejus favorem, quando res dividi non potest, neque utrique parti satisfieri, prout in hoc casu, potest.*

Alterum dubium est: Utrum in conscientia fur, 160
vel debitor in proposito teneatur stare dictis creditoris, eique credere dicenti, se rem suam fuisse servaturum, venditurum, vel distrahturum tempore majoris valoris, & non econtra? *Respondetur*: In rigore te non obligare sic credere, quia præsumere potes dolum in proptia causa nimis facilem. Erunt ergo considerandæ circumstantiæ & conjecturæ, quibûs talem veritatem expiscari certò possis, ut si aliquando dixisset, se non venditurum, nisi crescat pretium: aut contra pro tempore minoris pretii jam inquisisset emptorem, vel de re vendenda jam egisset: quòd si certitudo haberi nequeat, sed ma-
neat

154 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Ca*
neat res dubia, iterum restituendum erit pro
tione dubii, & majoris, vel minoris apparentis
tatis, & ut paulò ante dictum est. Ita fere
n. 135. & Tamb. cit. n. 11.

§ IV.

*Si absumpta sit, vel quomodo cumque perierit
nisi casu certo sic peritura etiam apud do-*
minum.

161

REGULA I.

Possessor mala fidei, juxta prædictos modos
sive fur restituere totum valorem rei aliena
documque apud ipsum perierit, etiam absq[ue] omni
culpa, mero casu, si illa similiter non periisset
suum dominum, utpote qui ejus interitum præ
set, aut casus, incendium, naufragium &c.
ipsum non evenit, qui evenit apud possessorem
fidei. Omnes: Ratio patet: quia fur seu pos
sessor malæ fidei, ipsâ suâ injustâ detentione rei alienæ
quomodocumque hæc apud ipsum pereat, similiter
non peritura apud dominum, est voluntaria
totius illius damni alieni, quod protide integre
compensare debet (ut si furatus es equum meum
itinere à prædonibus, vel latronibus tibi ereptum
& insuper damna inde secuta domino, juxta dicta
infra §. 6. Quod si dubium sit, an non peritura
etiam apud dominum periisset, patebit mox Re
sequenti. Eademque est ratio, si res aliena, et
v. g. apud furem, vel malæ fidei possessorem
deterior fiat, similiter non deterioranda apud do
minum, si ei injustè ablata, vel detenta non fuisset

netur enim tunc, imò & satisfacet fur restituendo rem deterioratam una cum valore detrimenti, seu quanti aestimatur prudendis judiciò, damnum per deteriorationem factum; non autem tenetur ita volenti domino restituere totum valorem rei deterioratæ sibi retentæ: ut contra *Molinam* observat *Lugo disp. 18, Sect. 6. n. 139*. Ratio est: quia justitia solum exigit æqualitatem; servatur autem æqualitas, si restituatur domino res, quæ licet deteriorata, adhuc tamen sua est, & primo loco restitui debet, addito valore detrimenti: sic enim totum compenatur damnum illatum. Quod tamen intellige: dummodò res deteriorata adhuc utilis maneat, alioquin certè, & justè furi remittetur, integro pretio exacto.

Insuper advertunt mei omnes, possessorem, vel furem liberari ab hoc onere restitutionis, si antequam res apud ipsum pereat, vel deterior fiat, purgasset moram, offerendo illam domino, qui tamen voluit, ut adhuc apud furem, vel possessorem remaneret: jam enim ex tunc interitus rei, vel deterioratio omninò casu fortuito accidens non debet furi imputari, quia non censetur amplius ejus injusta causa, quippè non amplius injustus detentor: sed imputabitur ipsi domino, qui noluit rem apud se habere.

REGULA. II.

Quòd si res aliena apud furem, vel apud alium male fidei possessorem pereat, citra omnem ejus culpam, casu omninò fortuito, certò similiter peritura apud dominum, si ablata non fuisset, utpote communi

156 Tract. IV. Pra' im. ad Præcepta 2. Tab. Cap. 1.
muni incendio, naufragio, incursione hostium
quis ante incendium Passaviense furatus est re-
cini, mox utriusque bonis incendio absumptis
navi vectus furatus est alterius pecunias, vel
ces, & mox facto naufragio, omnes merces cum
furto perierunt: si furatus es equum, vel bove
postea incursione hostium omnes equi, vel bo-
vum unà cum tuo furitivo abiguntur: aut furatus es
equum jam moribundum brevi moriturum, sine
ter necessario moriturum apud dominum. &c. *Lugo*
lis, inquam, *in foro conscientia saltem*, ad restitu-
tionem obligatur restitutionem. Ita contra Paludanus
Bartholum, Baldum, & Legistas communiter
Covarruviam in *Reg. peccatum p. 2. §. 6. com-
nissima Theologorum*, Molina *tom. 3. disp. 7.
n. 11. Lessius lib. 2. c. 12. dub. 15. Lugo cit. 18. Sect. 6. n. 142. Tamb. lib. 8. tract. 3. c. 2.
8. n. 2.* alii apud ipsos. Ratio est: Quia ius
commutativa solum obligat ad compensandum
damnum illatum effectivè: atque in proposito
nullum damnum in effectu intulit domino, si
idem a quod ipsum eodem modo, eodemque casu
incendio, naufragio &c. absumenda erat, sicut est
furem; neque propter huius furtum domini
quicquam minus habet, quam haberet, si furtum
factum non fuisset, licet fur in affectu voluerit
ferre damnum, in affectu tamen nullum damnum
intulit. Unde sequitur eum, qui occidit hominem
nem, alias ex occulto morbo, v. g. vel vulnere
paulò post certissimò moriturum, et si verus sit
micida, & irregularis, non tamen teneri de damno

compenſando hæredibus: quia moraliter non intulit damnum, alioquin certò ſecuturum.

Dixi autem 1. Certò peritura apud dominum. 163

Nam ſi dubium ſit, an res apud dominum fuiſſet peritura, adhuc tenebitur fur ad reſtituendum valore rei alienæ apud ſe pereuntis: quia in dubio melior debet eſſe conditio domini. Et quidem totum valorem rei tunc reſtituendum eſſe, docent communiùs DD. cum *Molina, Leſſ. cit.* Contra: ſolum reſtituendum eſſe pro rata dubii, contendit *Lugo cit. n. 137.* Utrumque probabiliter, ut videre potes apud ipſos.

Dixi 2. certò ſimiliter peritura apud dominum: 164

ſcilicet eodem, vel ſimili caſu, incendio, naufragio, hoſtium incurſione &c. Sermo enim non eſt, quando res erat peritura apud dominum per alterius injuſtitiam, ex eo ſcilicet, quòd licet tu non abſtuliffes, alius fur abſtuliffet: tunc enim, ſicut hic alius fur contraheret obligationem reſtituendi domino, ſic & tu fur, qui eum præveniſti, contrahes, ut notant DD. *cit.* Idemque dicendum eſt, ſi res periiffet apud dominum, in injuſta incurſione hoſtium antea non præviſa, quòd mox intelliges Regula ſequenti, ob eandem rationem.

Dixi denique: Talem ad nullam reſtitutionem 165

obligari de re certò peritura ſimiliter apud dominum: Intelligendo tamen, quatenus illa res certò apud dominum fuiſſet peritura, ſalvo alio intereſſe, Nam ſi v. g. antequam epuus apud te perierit, tunc ſimiliter certò periturus apud dominum, illo equo uſus es, vel equus lucrum aliquod tibi peperit, vel

ex ejus absentia dominus interea aliquod damnum incurrit, vel lucrum ejus cessavit, palam est, quod omnia antecedentia damna, debere à te fure domino compensari, quia illa lucra antecedentia non erant domino peritura: & alioquin res semper domino fructificat.

REGULA III.

166 **S**i res aliena perit dolo, vel culpa iniqui possessoris, nihil obstante, quod similiter certo perisset apud dominum, tenetur eam fur, vel iniquus possessor compensare domino, attamen secundum locum, quem res peritura apud dominum tenuerit. E. g. Petrus furatur frumentum, vinum, merces, vel aliud, illudque hodie consumit, vendit mala fide: cras autem irruunt hostes, incendium, ingruit alluvies &c. quibus illud frumentum, vel vinum, vel merx illa, sive furtivum apud furem, sive apud dominum æquale peritò periisset. Item navigans cum mercatore, frumentum, vel vinum furatus es, & abluente postea orto naufragio, omnibus mercibus peritibus, etiam illa à te furto ablata certò peritura. Idemque est de mera damnificatione: ut si vineam, segetem vel domum hodie combussisti, cras autem fulmine, vel hostili incurtu, æquale combussum fuissent apud dominum &c. *Talis, inquit, adhuc tenetur compensare rem secundum illam locum, quem in illo statu habuit.* Communis est apud ceteros, & adhuc citandos. Ratio est: quod una parte, quamdiu res extat apud possessorem bona fidei, cominus retinet dominium in illam

rem : ergo possessor iniquus suâ culpâ , vel dolo illam absumens , vendens , destruens , vel perire sinens , novam injuriam intert domino : & consequenter eo ipso instanti contrahit obligationem restituendi jure naturali, nihil obstante, quòd res postea etiam apud dominum periisset. Ex altera autem parte, justitia solùm obligat ad compensandum damnum illatum ad æqualitatem : Atqui fur, vel possessor iniquus absumens, vel destruens rem alienam, etiam certò perituram apud dominum, tantum solùm damnum intulit, quantum res tunc valuit in eo statu periculi : ergo tantundem solùm restituere tenebitur, juxta hanc necessariam, valdè notandam distinctionem.

1. Si fur rem alienam alioquin perituram consumpsit, destruxit, vendidit ante previsum ejus interitùs periculum, quando scilicet adhuc publicè ignorabatur rem illam perituram esse apud dominum, incursione hostium, incendio, naufragio &c, omninò tenetur domino valorem rei restituere, ut ex communi docent Lessius *cit. n. 95.* Molina *disp. 726, n. 2.* Laym. *lib. 3. tract. 2. c. 4.* Lugo *tom. 1. de justit. disp. 18. sect. 4. n. 77.* Tamb. *cit. § 9. n. 8.* Ratio est : quia tunc res erat sui domini. Et quia non prævidebatur periculum ullum interitùs, res valebat adhuc toto justo suo valore, vel pretio : quare tunc pro justo pretio vendi justè poterat, & emptor, re accepta, & improvisocasu pereunte, nihilominus integrum pretium solvere cogeretur : sic si fur eam iniquè consumpsit, vendidit, distraxit, non minùs contrahit obligationem restituendi domino

minus totum valorem, vel pretium, nec minor
 flituendum erit postea ex eo, quod apud furem
 ipsum dominum communi periculo æque per
 fuisset.

168 II. Si fur rem alienam alioquin perituram
 sumpsit, vel destruxit certò jam prævisò per
 interitùs, quando jam publicè certò sciebatur,
 prævidebatur rem certò esse perituram communi
 incendio, naufragio, hostium incurfu &c. nec
 res aliter ullo modo, eripi possit ab interitu
 is ad nullam, vel non nisi valde modicam restitu
 nem obligabitur. Ita *DD. cit. alii apud*
 Ratio est: quia tunc nullum damnum prævi
 stimabile domino illatum est, cum res eo statu
 imminentis interitùs nullius, vel nimis exigui
 tii sit. Quis enim rem jam certò perituram,
 liquè usui sibi futuram emere prævisò vellet? An
 dominum tunc non posse censere invitum, sed
 citè consentire in consumptionem talis rei sua
 enim non vellet à te concive panem, vel vinum
 consumi potius, quàm absumi, vel corrumpi
 imminente domùs incendio? Dixi tamen: *Si*
aliter ab interitu servari non possit. Si enim
 interitu eripi possit, tunc reverà domino in
 est: adeoque adhuc ei merito invito injustum da
 num infert fur eam tunc absumendo, vel vende
 Qualiter autem fur teneatur tunc rem domini
 servare, & eripere ab interitu, dicam mox Res
 sequenti.

169 III. Si fur rem alienam absumpsit, vendidit
 struxit, non certò prævisò, sed probabiliter

opinato, vel subodorato periculo interitus: adhuc manet obligatio restituendi domino ejus valorem: cum certa fuerit possessio domini suæ rei; dubius autem interitus, nisi tu consumpsisses. Attamen rursus probabiliter non totum valorem rei, sed aliquantum minus, quantum scilicet à viro experto judicabitur, rex illo periculo rei pretium diminui. Quare si eo casu rem, v. g. triticum, vinum, equum vendidit, debet totum pretium acceptum restituere domino, cujus erat res, quia pretium succedit loco rei: & in hoc jam invenitur factus ditior ex re aliena fur. Debuit tamen eo casu minori pretio vendere rem alienam propter illud vitium periculi imminuentis probabiliter interitus. Quod si vendidit pretio ordinario, debet pars pretii excedens emptori reddi, non domino; quia illo excessu emptor deceptus est, non dominus. Vide Lugo cit. Tamb. n. 9.

REGULA IV.

Etiam si res certissimo peritura fuisset apud do-¹⁷⁰minum pro tali tempore, vel casu, belli, incendii, naufragii, is, qui illam surripuit, & servavit, non potest illam ut suam consummere, vel retinere, sed omnino restituere obligatur: quin etiam, si post illud tempus primum apud furem quocunque modo, culpa, vel casu pereat, dum is est in culpabili mora restituendi, tenetur restituere eius integrum valorem domino. Communis: meique citt. omnes. E. g. Si quis alienum equum, vel mercem ex incendio, vel naufragio eripuisset, quo certo periisset, nihilominus postea domino comparenti (petito tamen

operæ pretio) restituere tenetur: ac si ipse absumat, vel in culpabili mora reddendi, equus, vel quocunque eventu pereat, tenebitur præstare æstimationem, seu integrum valorem. *Ratio est; Quia res quomodocunque superfit, semper men domini sui est: neque enim dominus perit dominium rei suæ ex hoc, quod in periculo incertus constituta fuerit, vel peritura fuisset (nisi circumstantiis certò constaret rem à domino fuisse verè, & ex animo, non verò solum ex necessitate, & invitè derelictam, juxta dicenda de occasione rerum vacantium, & derelictarum) Neque ex hoc, quod ab alio ex periculo erepta, & servata sit res sua; sed id fortunæ domini cedit; quod si sua in tuto posita sit ab alio, etiam fure: ergo si vel malæ fidei possessor semper obligatus maneat, tamen restituere (soluta tamen, vel deducto pretio operæ, laboris, vel industriæ suæ, ex ipsa naturalis equitate) & consequenter si absumat, vel in culpabili mora restituendi, quocunque casu perire fuerit, tanquam verè novum damnum domino inferat, tenebitur eius integram æstimationem præstare, quia, ut supponitur, tunc non amplius apud deum periisset.*

171 Sed quæstio & difficultas non levis est, utrum fur, vel malæ fidei possessor rem alienam habitam communi incendio, vel naufragio perituram teneatur, si possit, eripere, & servare ex justitia, ita ut si eripere nolit, ac per culpam saltem gravem perire sinat, teneatur adhuc ad restitutionem? Etsi negari videantur *Lessius, & Vasquez* adud *Lugo cit. scilicet*

Sect. IV. De restitut. ex injusta acceptione. 163

n. 145. eò quòd fur non sit, sicut depositarius, cui custodia rei commissa sit. Rectè tamen affirmat communis *DD. Molina, Pet. Navar. Laym. ll. cc. Lugo. n. 147. Tamb. cit. n. 11.* Ratio est: Quia fur, quamvis non sit absolutè custos rei ablatae, quia tamen semper obligatur eandem rem conservare, saltem æquali diligentia, ac labore, quâ res suas conservaret: ne scilicet ponat voluntarium impedimentum ad restituendum: ergò is contra iustitiam peccat, & consequenter ad restitutionem obligabitur, si, cum commodè possit, non conservet, seu ex periculo eripiat, sed latâ culpâ peccare sinat.

Ex hætenus dictis resolve casum vulgarem, val¹⁷² de practicum. Miles ita confitetur. Socij mei transendo per terram non hostilem, spoliârunt domum agricolæ: ego casu interveniens, duas vestes abstuli valoris quindecim florenorum, eâ ratione motus, quòd licèt ego non auferrem, tamen socij sine dubio ablaturi essent: Quæro, an, & qualiter peccaverim? an, & quid restituere teneam? R. Si miles accepit animo non restituendi, sine dubio peccavit: quia sicut alij milites injuriam, & damnum injustum intulissent auferendo illam rem alienam invito domino, ita & ille eos præveniens, & idem agens, quod alij malè acturi fuissent. Fieri tamen potest, ut eo casu miles solum peccarit venialiter ob levitatem materiæ: quia etsi vestes absolutè æstimentur quindecim florenis, quæ utique est quantitas sufficiens ad peccatum mortale: attamen cum alias ob varias circumstantias pretia re-

164 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap.*
rum minui soleant, tum maximè, quando im-
net incurfus militum, aut hostium, pretia rerum
ximè diminuuntur, nemine volente emere, ad
vestes illas in eo periculo constitutas nemo ac-
ret ultra dimidium florenum, ideòque miles
multum furatus, nec magnum damnum intul-
censendus erit. Ex quo patet de restitutione
cienda. Si enim vestes adhuc extant, eas restitu-
si autem non extent, restituet dimidium florenum
aut adhuc minus, idque sub veniali tantum.
démque ratione disce discurrere in similibus.

§. V.

*Item omnes ejus fructus naturales, & maxime
detractis tamen in foro conscientie expensis, &
estimatione laboris, vel industriae*

173

Remissivè:

IN his terminis restitutionis jam generaliter
plicatis *Affertione 2.* conveniunt possessor
næ & malæ fidei. At præter differentias ibidem
indicatas, disconveniunt quàm maximè in hoc
quòd possessor bonæ fidei solum teneatur restituere
fructus rei, quos ipse defacto percepit, adhuc ex-
tantes, vel si absumpsit, quantum inde ditior factus
sit: prætereaque nihil. At longè plus tenetur pos-
174 sessor malæ fidei. Nam:

I. Possessor malæ fidei tenetur restituere non solum
fructus adhuc extantes, sed etiam si fructus
quomodocunque consumpserit, nec inde ditior
factus sit, aut suâ culpâ, imò etiam casu perire pe-
milit, non similiter perituros apud dominum, tenetur

Secl. IV. De restitut. ex injusta acceptione. 165

ur præstare eandem æstimationem, vel pretia, juxta omnia dicta §. *præced. n. 3. & 4.* de compensando valore ipsius rei alienæ absumptæ, vel pereuntis apud iniquum possessorem. *Omnes.* Ratio ex dictis constat: Quia scilicet res semper fructificat suo domino, ideoque possessor iniquus fructus illos absumendo injustum domino damnum intulit, necessariò compensandum ad æqualitatem per restitutionem. Solum eo casu potest excusari fur à restitutione, si sine ejus culpa fructus illi sint omninò consumpti: ut si, dum ipse vellet eos restituere, sed nondum posset, casu fortuito destructi fuissent, esto non æquè periissent apud Dominum, tum cum eo tanquam jam inculpabili condescendum, cum aliis meritò censent. *Lugooit. & Tamb. cit. §. 7. n. 23.*

II. Fur, seu iniquus possessor tenetur restituere 175
omnes fructus rei, non tantùm quos percepit, sed etiam quos dominus vero similiter percepisset; esto fur nihil perceperit. Ut si dominus ex agro, vel fundo suo ordinariâ industria percepisset mille, ex equo pretium locationis triginta (Idemque est de aliis fructibus rei vel industriæ à domino percipiendis, & à possessore iniquo rei impeditis) tantundem ei tenetur restituere fur, etsi ipse tantos fructus minimè perceperit, aut nullos, quocunque eventu. *Ratio patet:* Quia suâ injustâ detentione, & mora culpabili est vera causa totius illius lucri cessantis: & in casu injustæ damnificationis, dominum omninò indemnem servari oportet, uti distictè traditur Reg. 79. ff. *generaliter. Cum de fraud. de disputatur, non quid habeat actor, sed quid per*
L. 3 *adver-*

166 Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap.
ad versarium habere non potuit, considerandum
& in specie: L. fructus ff. de rei vindicat. Fructus
non modo percepti, sed qui honeste percipi poterunt
estimandi sunt &c. & alibi sæpius

176 III. Fur, seu possessor malæ fidei tenetur re-
tuere fructus perceptos ex re aliena, vel eorum
estimationem, etiamsi dominus illos, vel tantorum
fructus non percepisset; ut si vineam, vel agrum
benè non coluisset, equum, vel domum pro præ-
non locasset &c. uti fecit possessor iniquus, ac etiam
si fructus percepti fuerint ex re per furis diligen-
am, vel expensas meliorata &c. Communis
Mol. Less. Laym. aliq. cit. Ratio sæpè dicta
Quia omnis res suo domino fructificat, atque
ius fortunæ cedere debet, quòd res plus in manu
furis fructificarit, quàm si ipsemet eam possederet
quòd autem sic dominus locupletior fiat occasione
furti alieni, omninò per accidens est.

177 IV. Dicta hæc tenus vera sunt etiam in foro
scientiæ, siue res aliena maneat apud ipsum furem
seu possessorem iniquum, siue jam sit ad aliquem
alium quocunque modo translata, semper enim
vel possessor iniquus est, & manet causa totius dam-
ni alieni in re, & in fructibus: siue rem adhuc possi-
spondeat, siue alienarit spontè, siue amiserit in vi
alio clam, vel vi auferente; ergo semper ipsi
iurabit obligatio compensandi totum damnum
illatum, quo ad rem, rei que fructus. Quod bene
notandum.

Tandem tamen hæc obligatio restituendi fru-
ctus ex re aliena, tamdiu duntaxat durat, quam

diu manet res ipsa existens : tamdiu enim fructificat domino res, quamdiu existit. Postquam verò res perit, vel consumpta est, possessor iniquus ad nihil aliud tenetur, quam ad restituendum valorem illius rei, omnesque fructus rei, quos percepit, vel dominus percepisset usque ad illud instans delitionis : Non autem tenetur ad restituendum valorem fructuum illorum, qui perciperentur, si res adhuc perseveraret : nam, ut dictum est, res domino diutius non fructificat, quam existit.

Ex dictis patet solutio ad illam quæstionem, utrum fur, vel iniquus possessor teneatur etiam restituere fructus, quos ipse ex re aliena non quidem percepit, tamen potuisset percipere? Respondetur cum distinctione : Si enim dominus rei eos fructus percepturus fuisset, si habuisset rem suam, omnino tenebitur fur pro iis restituere, juxta dicta n. 175. quia tunc fur fuit domino causa injusti damni. Si autem nec ipse dominus eos fructus percepturus fuisset, etsi rem suam habuisset, nequaquam pro iis tenebitur fur in foro conscientia: quia tunc in nullo damnificavit dominum, nec ipse aliquid percepit ex re aliena, ut supponitur. Dico autem: In foro conscientia: Nam in foro externo adhuc tenetur fur pro ejusmodi fructibus perceptibilibus, etsi non perceptis, compensare: juxta L. si fundus ff. de rei vindicat. Vide Sanch. lib. I. Moral. c. 2. n. 110.

Alia quæstio esse potest, an fur teneatur restituere fructus, vel lucra, quæ dominus percepisset ex re sua illicitè, seu ex turpi usu rei suæ? Respon-

detur : Si lucrum secutum fuisset ex ipso peccato sup. ut si Titus pecuniis à te ablati, ulc exercendo, vel injustè ludendo lucratus fuisset meretrix vestibis à te spoliata, interim opificatio nihil lucrari poterit &c. non tenebitur restituere quia ejusmodi lucrum non est fructus rei, neque industria honestæ, sed malitiæ. & turpitudinis. si lucrum non fuisset secutum ex ipso peccato, ex usu rei suæ, tenebitur restituere : quia tunc lucrum fuisset fructus rei domini. Sic solet obligari injustus possessor domûs alienæ ad restituendum pretium locationis domûs, quam dominus, non sine peccato locasset meretrici,

§. VI.

Item omne inde damnum emergens, & lucrum cessans domino ex iniqua detentione rei suæ.

180 **T**enetur tandem ei possessor iniquus compensare. *Omnes.* Ratio clara est ex dictis. Quia possessor iniquus tenetur restituere ad æqualitatem arithmeticam justitiæ commutativæ ; ita nimirum, ut dominus tantum recipiat, & habeat quantum habuit, & haberet, si res sua ablata, vel detenta injustè non fuisset : ad hoc autem sine dubio requiritur compensatio damni emergentis, & lucrum cessantis : his enim non compensatis, non recipit dominus tantum, quantum haberet, si res ablata vel detenta non fuisset, ut ex terminis patet : ergo

181 **E**xemplum damni emergentis est. Si propter quod equus, bos, frumentum &c. ablata, vel

pore debito restituta non sint: ipse dominus coactus est equum, vel bovem, vel frumentum majori pretio emere, agrum colere, vel serere non potuit, magnâ suâ jacturâ &c.

Exempla *lucris cessantis Sect. precedenti* multa alata. ¹⁸² Ut si dominus frumentum ablatum habuisset, majori pretio vendidisset, postea receptum vilius vendere cogatur. Si dominus pecuniâ negotiationi destinatâ lucrum fecisset, nisi iniquè ablata vel detenta fuisset. Si pecuniâ ablatâ domum restaurasset, equum emisset, instrumenta comparasset ad lucra quærenda: quibus modò, ratione injustæ ablationis, carere debet: sic in similibus. Omnia ejusmodi lucra cessantia possessor iniquus omni jure, & in utroque foro compensare tenetur, nisi pars læsa remittere censeatur; ut sanè sæpè censeri debet nostris temporibus, cum possessores iniqui, aliique debita non solventes, vix unquam in foro conscientia compelli possint ad compensanda lucra cessantia (quæ sanè creditoribus plerumque magna cessant) eò quòd pars læsa non petat. Res sanè, si ulla alia, plena est periculi morosis illis solutoribus in confessione benè inculcanda. Sed de hoc alibi.

Atque hinc vides: Quòd possessor iniquus, ^{li-183} ceter non teneatur restituere fructus solius industriae suæ v. g. lucrum ex negotiatione alienæ pecuniæ, vel mercis, tenetur tamen restituere domino totum damnum, quod inde emerit, totumque lucrum, quod inde ei cessavit, totum, inquam, lucrum, quòd dominus non solum communi, sed etiam singulari suâ

170 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap.*
 suâ industriâ percepisset; non tamen, quod
 modocunque percipere potuisset, ut ex *Dica.*
 notat *Tamb. cit. n. 24.* Ratio est: Quia in
 damnum passus est dominus ex alterius culpa:
 verò in hoc, quod solum potuisset percipere,
 vero similiter defacto non percepisset lucrum.
 rum de hoc interesse lucri cessantis, & damni em-
 gentis ex professo latius agendum est *cap. 3. §. 3.*
 & 5. Ubi de circumstantia quando restituendum

SECTIO. V.

Quid restituendum ex delicto formalis
ratione injustæ damnificationis tantum:
Item impeditiōnis à consecutione
alicujus boni?

SUMMARIUM.

186. Qui per culpam Theologicam gravem rem alterius
 struxit, vel deteriorabit.
187. Etiam indirectè, per se, vel per suos,
188. Tenetur restituere valorem rei, ejusq; fructus,
 damnum emergens, & lucrum cessans. Excep-
 varia.
191. Etsi nulla culpa Theologica adsit, ad nihil tenetur
 foro conscientie, nisi post sententiam Judicis.
192. Usque ad n. 196 Exempla & casus varij.
197. Qui impedit alium à consecutione alicujus boni,
 beneficij, Officij &c. jam ex justitia commutativa
 aliquo jure debiti, per vim, vel dolum, tenetur
 ta estimationem juris vel spei habita, ad restitu-
 tionem
198. Secus, si illud bonum sit debitum solum ex justitia
 tributiva; aut
199. Si bono Zelo sine vi vel fraude impediatur V. g.
 dignum, Nam